

BG

BG

BG

КОМИСИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ

Брюксел, 1.4.2009
SEC(2009) 417

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА

придружаващ

БЯЛАТА КНИГА

Адаптиране спрямо изменението на климата: към европейска рамка за действия

**Адаптиране спрямо изменението на климата: предизвикателство за
европейското селско стопанство и селски райони**

{COM(2009) 147окончателен}

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА

Адаптиране спрямо изменението на климата: предизвикателство за европейското селско стопанство и селски райони

1. ВЪВЕДЕНИЕ

През идните десетилетия селското стопанство ще бъде повлияно от изменението на климата както на световно равнище, така и в ЕС. Въпреки че селското стопанство на ЕС се основава на развити технологии, способността му да произвежда хранителни продукти и да допринася за развитието на екосистемните услуги за европейското общество зависи пряко от климатичните условия. Европейските земеделски стопани ще бъдат изправени пред необходимостта да очертаят своите стратегии за производство, управление на стопанството и инвестиции в условията на нарастваща несигурност.

Изменението на климата е един от множеството фактори, които влияят върху облика на европейското селско стопанство и селски райони. Въздействието на агроклиматичните промени върху сектора на селското стопанство на ЕС ще се определя от социално-икономическите фактори, конкуренцията на международно равнище, развитието на технологиите, както и от взетите политически решения. Тъй като по-голямата част от земята в ЕС се стопанисва от земеделски стопани, Общата селскостопанска политика (ОСП) ще играе роля при улесняване на адаптацията към променящите се условия чрез подпомагане на селскостопанските производители да приспособят своите производства към изменящата се климатична ситуация и да осигурят по-широк кръг от екосистемни услуги в зависимост от конкретното стопанисване на земите.

Бялата книга „Адаптиране спрямо изменението на климата“¹ очертава европейска рамка за действие за повишаване на издръжливостта на Европа спрямо изменението на климата, като подчертава необходимостта адаптацията да обхване всички ключови европейски политики и да се засили сътрудничеството на всички нива на управление.

Настоящият документ допълва Бялата книга и обобщава основните аспекти от въздействието на изменението на климата върху селското стопанство на ЕС, разглежда свързаните с адаптацията нужди, описва възможните последствия за ОСП и проучва евентуални насоки за бъдещи действия. Той цели да задълбочи допълнително дебата между държавите-членки и земеделската общност и действията, свързани с нуждите от адаптация, които произтичат от влиянието на климата.

¹ COM(2009)147.

2. ИЗМЕНЕНИЕТО НА КЛИМАТА: ОСНОВНО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО НА ЕС

2.1. Въздействие върху селскостопанската продукция

Климатичните изменения ще упражнят широкообхватно влияние върху биофизичните процеси, на които са основани земеделските системи, което ще доведе както до отрицателни, така и до положителни последици в различните региони на ЕС. Увеличението на концентрацията на CO₂ в атмосферата, по-високите температури, промените в режима на годишните и сезонните валежи и в честотата на екстремните метеорологични събития ще повлияят на обема, качеството и постоянството в производството на храни и на естествената среда, в която се упражнява селското стопанство. Климатичните колебания ще се отразят върху наличието на водни ресурси, върху вредителите, болестите и почвите, което ще промени значително условията за земеделско производство и животновъдство. В някои крайни случаи деградирането на селскостопанските екосистеми би могло да означава запустяване, което да доведе до цялостна загуба на производствения капацитет на въпросната земя.

В краткосрочен план честотата и интензитетът на екстремните метеорологични събития и сезонните колебания в режима на валежите са факторите, които вероятно ще предизвикат най-тежки последици за селското стопанство. Очакваните климатични условия през двадесет и първи век варират широко в зависимост от географските региони. В някои райони въздействията ще бъдат едновременно отрицателни и положителни с неизвестен нетен резултат, тъй като поведението на културите спрямо климатичните колебания все още не е добре проучено. Въпреки че изменението на климата е глобален процес, неговите местни въздействия са разнообразни. Цялостното нетно отражение върху селскостопанските дейности ще се различава в рамките на ЕС и между различните видове стопанства в един и същи регион.

В приложение 1 са обобщени основните аспекти и въздействия на климатичните изменения в различните региони на ЕС.

Селскостопански култури

Някои аспекти от изменението на климата като по-високите температури, засилената фотосинтеза поради повишено съдържание на CO₂ в атмосферата и по-дългите сезони на отглеждане могат да имат умерено положителен резултат върху продуктивността на полските култури в някои райони, поне до средата на века. Реколтата в северните региони може да се увеличи, както и възможностите за отглеждане на по-разнообразни култури, но това би станало само в случай на слабо покачване на температурата и е малко вероятно. Всяко следващо допълнително затопляне ще има неблагоприятен ефект, тъй като развитието и добивът на култури са зависими от определени температурни прагове, свързани с ключови етапи от процеса на възпроизвеждане. Ускоряването на вегетационния цикъл може да повлияе отрицателно върху наливането и качеството на зърното.

От големите междугодишни и сезонни колебания на валежите може да се очакват серия от неблагоприятни въздействия, сред които спад на валежите през летния сезон в южните части на ЕС и валежи с по-силен интензитет през зимния сезон в централните и северните части на ЕС. Производството може да бъде нарушено от екстремни

метеорологични условия като горещи климатични вълни и засушавания, особено по време на критични за развитието на културите фази.

Производството на зеленчуци е силно чувствително към наличието на вода, както и към най-малкия стрес, свързан с излизане на температурата извън оптималните граници, което го прави изключително уязвимо от климатичните промени.

Екстремните климатични събития представляват сериозен риск за многогодишните култури, тъй като могат да засегнат производствения им капацитет в течение на няколко години. Отглеждането на многогодишни култури се влияе също и от изместването напред във времето на фенологичните фази, като същевременно при тях има по-малко възможности, отколкото при полските култури, за адаптиране чрез промяна в календара на селскостопанските операции.

Много плодови дървета са податливи на пролетно измръзване по време на периода на цъфтеж, а зимните температури играят значителна роля за продуктивността. Тъй като по-високите температури ще изместят напред във времето както последните пролетни слани, така и периода на цъфтеж, рискът от увреждане вероятно няма да се промени. Рискът от увреждане вследствие на ранни есенни слани вероятно ще намалее, докато нуждите от вода вероятно ще нараснат. Очаква се проблемите, свързани с вредители и болести, да се увеличат.

Въздействието върху дозаро-винарския сектор включва по-висок риск от измръзване, скъсяване на периода на зреене, недостиг на вода, който може да причини силни увреждания по време на зреенето, както и промени в тенденциите при вредителите и болестите. Европейските райони, подходящи за производство на вино и маслини, могат да се разширят на север и на изток. В сегашните райони на производство разнообразието при отглеждане на плодове вероятно ще се увеличи.

Селскостопански животни

По-сухите климатични условия и покачващите се температури ще се отразят върху отглеждането на селскостопански животни по различни начини, включително чрез последствия върху здравословното състояние и благополучието на животните. Изменението на климата има комплексно влияние върху сектора на селскостопанските животни поради голямото разнообразие на производствените системи в ЕС.

Затопянето и екстремните метеорологични събития, например периоди на големи горещини, ще въздействат пряко върху здравословното състояние на животните, техния растеж и продуктивност, както и върху тяхното възпроизвеждане. Ще има и непреки последици посредством промени в продуктивността на пасищата и фуржаните култури, както и в разпространяването на болести по животните.

Вероятно е екстензивните пасищни системи да пострадат тежко от неблагоприятните въздействия, тъй като са пряко зависими от климатичните условия за предоставяне на храна и заслон. В Средиземноморския район по-високите температури и недостатъчните валежи през лятото ще скъсят времетраенето на пашата и ще намалят производството на фураж, както и неговото качество. В северозападните влажни райони обаче умереното затопяне може да окаже благоприятно влияние за отглеждането на селскостопански животни в краткосрочен до средносрочен план поради увеличаване на продуктивността на пасищата.

2.2. Икономически последици от рисковете, свързани с климата

На равнище ЕС не е установена зависимост между затоплянето през последните десетилетия и добива на култури, който като цяло е нараснал. До този момент усъвършенстването на технологиите и подобренията в управлението на стопанствата, както и непрекъснатата адаптация на селскостопанските практики, са компенсирали до голяма степен въздействието от изменението на климата. Но колебанията в добива на култури са по-големи, отколкото в началото на века, в резултат на екстремни климатични събития като сушата и летните горещини през 2003 г. и пролетното засушаване през 2007 г.

Според повечето оценки се предвижда очакваните изменения в средните климатични променливи на равнище ЕС да бъдат благоприятни за селскостопанското производство през следващите три десетилетия. При все това могат да се очакват все по-отрицателни последици от екстремни метеорологични събития още преди средата на века. Освен че нарушават годишното производство, екстремните климатични събития могат да засегнат тежко селскостопанската инфраструктурата и да причинят големи икономически щети.

Въпреки че прогнозите за въздействието на изменението на климата върху селскостопанската производителност и цени са неопределени, може да се очаква, че поради увеличаване на екстремните климатични събития ще нарасне несигурността на селскостопанското производство, породена от свързаното с климата намаляване на доставките. Макар доходите на земеделските стопанства да зависят от съвкупност от множество фактори, сред които световния пазар и политиката за подпомагане, по-голямата вероятност за спад в производството може да увеличи нестабилността на икономическото положение на земеделските стопани, под въздействието на екстремни климатични събития.

2.3. По-високи климатични рискове за селските райони

Селските райони са подложени на много различни въздействия от климатичните колебания, които се простират отвъд въздействията, засягащи пряко селското стопанство. Сред тях са повишеният риск от наводнения, особено за централните и северните региони, както и рискът от щети върху инфраструктурата, причинени от други екстремни климатични събития. Нарастващото съперничество за водни ресурси за задоволяване на различните видове нужди засяга също селското население и икономики.

Горските екосистеми и горското стопанство са важни в много селски райони. Климатичните промени ще повишат риска от смущения, причинени от бури, пожари и нашествия на вредители и болести, които ще засегнат растежа и продуктивността на горите. Това ще се отрази върху икономическата рентабилност на горското стопанство, най-вече в южните райони, както и върху способността на горите да предоставят екологични услуги, в това число да изпълняват своята функция за поглъщане на въглерода.

Тенденцията към намаляване на снежната покривка в планинските райони ще има отрицателни последици за зимния туризъм и за икономиките на селските райони, зависещи от доходите от туризма. Това може да се случи и в райони, застрашени от

недостиг на вода, докато по-топлият климат може да създаде нови възможности за туризъм в селските райони в други части от ЕС.

2.4. Способност за адаптация, уязвимост и регионални различия

Адаптацията към метеорологичните условия е била винаги част от управлението на стопанството и до известна степен адаптацията към изменението на климата се подчинява на същите принципи като адаптацията към краткосрочните колебания. Адаптацията на агрономичните техники и стопанските стратегии вече е в ход. През идните десетилетия обаче мащабът на климатичните изменения може да превъзхожда способността за адаптация на множество земеделски стопани.

Уязвимостта на земеделските стопанства варира в рамките на ЕС в зависимост от степента на излагане на неблагоприятни климатични въздействия и от социално-икономическия контекст. Съществуващите агроекологични условия и опитът при справяне с променящите се условия оказват влияние върху способността за адаптация на земеделския стопанин. Социално-икономическите фактори, които определят **издръжливостта**, включват:

- характеристики на стопанството като вид производство, размер на стопанството, ниво на интензивност,
- разнообразие на системите за отглеждане на култури и селскостопански животни, както и наличие на други източници на доход освен селското стопанство,
- достъп до необходимата информация, умения и познания, свързани с климатичните тенденции и начини за адаптиране; ролята на консултантските услуги за улесняване на адаптацията,
- общо социално-икономическо положение, като стопаните с ограничени ресурси или обитаващи отдалечени селски райони са най-уязвими,
- достъп до наличните технологии и адекватна инфраструктура.

Очаква се неравномерните ефекти от климатичните промени да засилят регионалните различия и да увеличат икономическата неравнопоставеност между европейските селски райони. В дългосрочен план влиянието на климата може да ускори маргинализацията на селското стопанство и дори да доведе до изоставяне на селскостопанска земя в някои части на ЕС, докато в други може да настъпи подобряване на условията за селско стопанство и доходите на стопанствата. Това би могло да окаже значително въздействие върху ландшафта и биоразнообразието и да повлияе върху цялостното развитие на европейските региони.

2.5. Глобално въздействие върху селското стопанство и продоволственото обезпечаване

Изменението на климата добавя допълнителен аспект към глобалното предизвикателство за увеличаване на селскостопанското производство, така че то да върви в крак с нарастването на населението, за осигуряване на продоволственото обезпечаване и селския поминък, като същевременно се следват високи стандарти за опазване на околната среда на световно равнище.

В световните региони с малка географска ширина, където се намират повечето развиващи се страни, дори слабо допълнително затопляне ще намали добива на култури

и ще предизвика по-силни колебания в добива с тежки последици по места за продоволственото обезпечаване. Отрицателните ефекти върху добива от селското стопанство ще се обострят от по-честите екстремни метеорологични събития. Това вероятно ще предизвика по-силна зависимост от вноса на храни и ще увеличи броя на хората, изложени на риск от глад.

В по-големите географски ширини се очаква преобладаващо увеличаване на производителността през следващите няколко десетилетия. Въпреки регионалните промени в производството, като цяло глобалното производство на храни през следващите две или три десетилетия няма да бъде застрашено и се очаква да отговаря на увеличеното търсене на храни от страна на нарастващото световно население. Но съществуващите прогнози не винаги отчитат напълно някои от рисковете, свързани с екстремни климатични събития и нашествия на вредители и болести, които могат да влошат настоящата картина по отношение на въздействието на климата върху продуктивността както в развитите, така и в развиващите се страни. Освен това към средата на нашия век глобалната производителност на селското стопанство може да започне да спада.

Съчетанието между промените в потенциала за селскостопанско производство в различните региони на света и увеличаването на честотата на екстремните метеорологични събития би могло да доведе до по-голямо колебание в производството, като съдейства по този начин за по-голяма нестабилност на цените и промяна в търговските потоци.

3. АДАПТАЦИЯ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО НА ЕС КЪМ КЛИМАТИЧНИТЕ ПРОМЕНИ

Мерките за адаптация в селското стопанство варират от технологични решения до приспособяване на управлението или структурите на стопанството, както и до политически промени като приемане на планове за адаптация. В краткосрочен план може да бъде достатъчна адаптация на ниво стопанство, но в дългосрочен план ще бъде необходима и адаптация под формата на технологични и структурни промени. Това ще породви необходимост от планирани стратегии въз основа на анализа на местните и регионалните условия.

3.1. Адаптация на ниво стопанство

В ЕС се наблюдава постоянно развитие на тенденциите в отглеждането на култури, практиките за управление на стопанствата и употребата на земя, отчасти заради климатичните колебания. Подобна адаптация на ниво стопанство цели да увеличи продуктивността и да се справи със съществуващите климатични условия, като черпи от наличните познания и опит на земеделските стопани. През следващите десетилетия може да се наложи адаптацията да се разпростре отвъд простото приспособяване на сегашните практики. Сред възможните краткосрочни до средносрочни **решения за адаптация** са следните:

- приспособяване на периода за извършване на селскостопански операции като засаждане, засяване или други обработки,
- технически решения като опазване на овошките от измръзване или подобряване на системите за проветряване и климатизация в заслоните за животни;

- избор на култури и сортове, които са по-добре приспособени към предвижданата продължителност на сезона за развитие и наличието на вода, и които са по-издръжливи на нови условия на температура и влажност,
- адаптиране на културите с помощта на съществуващото генетично разнообразие и новите възможности, предлагани от биотехнологията,
- подобряване на ефективността на борбата с вредителите и болестите посредством например по-добро следене, редуване на различни култури или комбинирани методи за управление на вредителите,
- по-ефикасна употреба на водата чрез намаляване на загубите на вода, подобряване на напоителните практики и рециклиране или съхраняване на вода,
- по-добро управление на почвите чрез повишено задържане на вода с цел запазване на влагата в почвите, както и управление на ландшафта (поддържане на ландшафтните характеристики, които предоставят заслон на селскостопанските животни),
- развъждане на по-толерантни към горещините породи и приспособяване на храненето на животните в условията на горещини.

Самостоятелно или в съчетание, тези решения притежават значителен потенциал да противодействат на неблагоприятните климатични промени и да се възползват от положителните такива. Много от тези възможности за адаптация могат да бъдат приложени от земеделските стопани сега или в близко бъдеще, при условие че разполагат с необходимите познания и напътствия. Но рисковете, свързани с климата, са само един от факторите при вземане на решения от страна на стопаните; обикновено те преценяват много други социално-икономически и пазарни обстоятелства.

Справянето с нарастващите колебания на климата ще бъде по-трудно, отколкото приспособяването към постепенните изменения в средните климатични променливи. Това може да предизвика необходимост от повече усилия за осигуряване на стабилност и издръжливост на селскостопанското производство и доходите на стопанствата в уязвими региони. Може да се наложи разнообразяване на селскостопанските дейности и източници на доход, а в някои случаи – и основни промени в структурите на стопанството.

3.2. Адаптация на ниво сектор

Автономната адаптация на ниво стопанство може да се окаже недостатъчна, когато въздействието от изменението на климата постепенно приеме по-драстични размери. За да се улеснят широкообхватните и по-добре координирани действия за адаптация, както и с цел да се избегне несполучливата адаптация, която би могла да има тежки екологични и икономически последици, могат да са необходими отговори на ниво сектор, пригодени към разнообразието на регионалното и местното селско стопанство и провеждани от публичните органи.

Националните и регионалните стратегии за адаптация могат да предоставят единна рамка за осъществяване на адаптация. Държавите-членки на ЕС се намират на различни етапи в подготовката и разработването на национални стратегии за адаптация, включително що се отнася до сектора на селското стопанство. Стратегиите за

адаптация могат да повишат осведомеността на земеделските стопани за предвижданите изменения, да насърчат навременни действия и да провокират целесъобразни отговори и решения с продължителна валидност. Социалните партньори в селското стопанство могат да подпомогнат тези стратегии за адаптация и следва да бъдат включени в процеса.

Действията за адаптация на ниво сектор могат да включват:

- идентифициране на уязвимите райони и сектори и оценка на нуждите и възможностите за подмяна на културите и сортовете с цел отговор на климатичните тенденции,
- подкрепа на научноизследователската дейност в областта на селското стопанство и на експерименталното производство, насочено към селекция и развитие на по-добре пригодени към новите условия сортове,
- изграждане на капацитет за адаптация чрез повишаване на осведомеността и предоставяне на важна информация и напътствия за управление на стопанството,
- увеличаване на инвестициите в подобряване на ефикасността на напоителната инфраструктура и технологиите за потребление на вода, както и управлението на водните ресурси,
- разработване на планове за напояване въз основа на задълбочена оценка на тяхното въздействие, на бъдещото наличие на вода и нуждите от вода за различните потребители, като се взема предвид баланса между потреблението и снабдяването,
- разработване на инструменти за управление на риска и кризите за справяне с икономическите последици от произтичащите от климата събития.

Необходими са планиране и консултации в целия сектор, тъй като някои от мерките за приспособяване към новите климатични условия вероятно ще бъдат скъпи и ще изискват значителни инвестиции от страна на земеделските стопани. Освен това някои мерки за адаптация могат да допринесат за запазване на дохода на стопаните в дългосрочен план, но са свързани с по-високи рискове в краткосрочен план. Например за използването на нови сортове или нови култури може да са необходими специални технологии или пласиране, за чието успешно разработване ще е нужно време.

Изготвянето на план за адаптация е предизвикателство поради неопределеността в развитието на климата и неговите конкретни въздействия по места, което затруднява идентифицирането на оптималните промени в селскостопанските системи. За да има този план за адаптация успех, с неговото изготвяне на трябва да се започне отрано и той трябва да бъде гъвкав, за да може да отговори на неопределеностите.

4. Принос на ОСП към адаптацията

Прогнозираното развитие на климата може да повлияе върху постигането на целите на ОСП за осигуряване на достатъчно храни на разумни цени, за принос към жизнеспособността на селското стопанство и селските райони и за насърчаване на съобразените с околната среда практики на стопанисване. Основните цели на адаптация за селското стопанство на ЕС са подсигуриране на издръжливост спрямо колебанията в

климата, социално-икономическа жизнеспособност на селското стопанство и селските райони и съгласуваност с целите за опазване на околната среда.

Настоящата ОСП предоставя базово равнище на сигурност на доходите за земеделските стопани, както и рамка за устойчиво управление на околната среда, в която се развива селското стопанство. Преминаването от подпомагане, свързано с производството, към несвързани помощи позволява на земеделските стопани да отговарят на външните изисквания, на сигналите от пазара, както и на развитието, дължащи се на изменението на климата. Политиката за развитие на селските райони предлага на държавите-членки набор от мерки, с помощта на които те могат да оказват целево подпомагане на дейности, които допринасят за адаптиране към климатичните промени.

Прегледът на състоянието на ОСП представлява крачка напред в посока устойчиво селско стопанство с особен акцент върху смекчаването и адаптацията на изменението на климата, опазване на водните ресурси и биоразнообразието, за които е одобрено допълнително финансиране за насърчаване развитието на селските райони. Предизвикателството и възможността за ЕС и неговите държави-членки в периода до края на 2013 г. е да се възползват по най-добрия начин от съществуващите инструменти на ОСП за подпомагане на адаптацията.

5. НАСОКИ ЗА СТРАТЕГИЯ ЗА АДАПТАЦИЯ В ОБЛАСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

5.1. Подкреждане на „мерките, печеливши при всички условия“ („no regret“ measures) по приоритет

Предвид наличието на неопределеност, най-ефективният от гледна точка на разходите подход е да се даде приоритет на вариантите за дейност по адаптиране, които са „печеливши при всички условия“. Това са избори, които помагат за справянето с широк набор от вероятни промени и предизвикват социално-икономически и екологични съвместни ползи. В сектора на селското стопанство това означава повишаване на издръжливостта на селскостопанските екосистеми чрез по-устойчиво използване на природните ресурси, особено на водите и почвите. Секторът може да повиши своята издръжливост спрямо климатичните изменения чрез опазване на природните ресурси, от които зависи селското стопанство. Чрез подобни действия ще се гарантира, че управленските решения през следващите десетилетия няма да поставят под риск способността за справяне с потенциално по-силни въздействия по-късно през века.

Както е посочено в Бялата книга „Адаптиране спрямо изменението на климата: към европейска рамка за действия“, е необходимо също да се прецени кои изисквания по отношение на управлението на водите трябва да бъдат включени в по-голяма степен в съответните инструменти на ОСП. Мерките за адаптация по отношение на селското стопанство могат да бъдат включени и в изпълнението на национално равнище на Рамковата директива за водите и Директивата относно наводненията.

5.2. Укрепване на ролята на селското стопанство като доставчик на екосистемни услуги

Като се вземе предвид прогнозираното въздействие на изменението на климата върху европейските хидроложки системи, местообитания и биоразнообразието, поддържането на екосистемите чрез управление на селскостопанската земя ще играе главна роля за повишаването на общата издръжливост спрямо изменението на климата. Селското

стопанство може да спомогне например за управление на речните басейни, за опазване на местообитанията и биоразнообразието, както и за поддържане и възстановяване на многофункционалните ландшафти. Наред с другото, миграцията на видовете може да бъде улеснена чрез създаване на мрежа от коридори върху селскостопанската земя за придвижване на животни, а водоакмулиращата способност на пасищата може да бъде използвана за намаляване на риска от наводнения. Потенциалната роля на селското стопанство за осигуряване на подобна „зелена инфраструктура“ може да бъде призната и развита в по-голяма степен.

Текущите агроекологични мерки спомагат за постигане на тази цел, но не винаги могат да засилят достатъчно свързаността между природните зони, които закрилят биоразнообразието. В този контекст би могло да се проучат възможностите за прилагане на мерки за развитие на селските райони в териториален мащаб, надхвърлящ нивото на отделните ферми, за подпомагане на успешната адаптация.

5.3. Повишаване на издръжливостта на селскостопанската инфраструктура

Селското стопанство, като производствена система, е зависимо от дълготрайни активи (напр. оборудване, сгради, машини) и инфраструктура, на които екстремните метеорологични събития могат да въздействат. Евентуалните икономически загуби в резултат на такива събития могат да придобият изключителна важност за сектора, най-вече защото в селското стопанство стойността на дълготрайните активи обикновена е доста висока спрямо средната годишна продукция и доходите на стопанството. Поради това, с цел избягване на вероятните щети, са необходими още повече предпазни мерки и инструменти, съобразени с регионалните характеристики.

5.4. Постигане на синергия между мерките за адаптация и смекчаване

Селскостопанските дейности са важен източник на емисии на азотен окис и метан, които допринасят за глобалното затопляне. В ЕС селското стопанство може да даде своя принос за смекчаване на изменението на климата, като намали своите емисии чрез производство на възобновяема енергия и продукти от биомаса, както и чрез съхранение на въглерод в селскостопанските почви.

За справяне с двойното предизвикателство за намаляване на емисиите на парникови газове, като същевременно се противодейства на измененията на климата, ще бъде необходимо да се осигури синергия във възможно най-голяма степен между адаптацията и смекчаването. Трябва да бъдат очертани и насърчавани мерките, които носят съвместни ползи под формата на намалени емисии и увеличена издръжливост на стопанството. Сред тях, наред с други, са и практики за обработка на почвата, които спомагат за запазване и увеличаване на органичния въглерод в почвите, както и опазване и стопанисване на пасищата. Биологичното селско стопанство притежава потенциал за смекчаване поради ефективния си азотен цикъл и управление на почвите и е също по-вероятно да бъде по-издръжливо спрямо изменението на климата, тъй като обикновено е свързано с по-голямо разнообразие и повече познания за функциониране на селскостопанската екосистема.

При вземане на решение относно подходящите мерки следва да се отчете вероятността за конфликти между целите, като в някои случаи може да се наложат компромисни решения. Държавите-членки могат да използват фондовете за развитие на селските райони за прилагане на тези мерки.

5.5. Подобряване на способността за адаптация на земеделските стопани

Повишаването на способността за адаптация на земеделските стопани е необходимо условие за устойчива адаптация на селското стопанство. Увеличаването на информираността на земеделските стопани и селскостопанските работници по въпроси, свързани с изменението на климата, е от ключово значение за по-силната мотивация и подготовка за адаптиране. Съществуват разнообразни средства, насочени към тази цел, сред които специализирани обучения, печатни материали и комуникационни технологии. От изключителна важност също така е включването на предмет, свързан с въпросите на изменението на климата, в образователните системи за млади земеделски стопани, селскостопански работници и стажанти. Могат да бъдат предлагани консултантски услуги, насочени към земеделските стопани, които да се превърнат във важен инструмент за разпространяване на специализирана по региони информация, както и практически решения за адаптация, които да повишат уменията на земеделските стопани за справяне с предстоящите промени.

Мерките, приети в рамката на прегледа на състоянието на ОСП, дават допълнителни възможности, в контекста на политиката за развитие на селските райони, за финансиране на разпространяването на знания и учебни програми и за възползване от консултантски услуги, насочени към земеделските стопани.

5.6. Улесняване на сътрудничеството между държавите-членки

Следва да бъде насърчавано разработването на национални и регионални програми, както и политически насоки по въпросите, свързани с изменението на климата. Обменът на подход, опит и най-добри практики между държавите-членки относно вариантите за адаптация в сектора на селското стопанство може да насърчи селскостопанските практики и производствените системи, които са най-добре пригодени към очакваните промени в климата. До края на 2009 г. ще бъде сформирана техническа група по селското стопанство, която да подпомага Насочващата група относно въздействията на климата и адаптацията, предложена с Бялата книга.

Към инициативата на Комисията за създаване на Клирингов механизъм, който да служи като широка платформа за обмен на информация относно въздействията и уязвимите страни, свързани с изменението на климата, следва да бъде предвидена част, предназначена специално за споделяне на национален опит, резултати от проекти и най-добри практики в сектора на селското стопанство.

5.7. Развиване на научно-изследователската дейност в областта на климата и селското стопанство

За изготвянето на план за адаптация в селското стопанство не може да се разчита единствено на познания за глобалните климатични тенденции, но има нужда от подробна информация за регионалните въздействия и съдържателна преценка на вариантите за адаптация и тяхната осъществимост на местно ниво и на ниво земеделско стопанство. От изключителна важност е подобряването и детайлизирането на териториалните и времевите скали за преценка на очакваните климатични въздействия и уязвими страни, както и по-задълбочено познаване на взаимодействията между селското стопанство и изменението на климата. В неотдавнашното Съобщение на Комисията относно европейска научноизследователска програма за селското

стопанство² се разглеждат нуждите и насоките на научноизследователската дейност и иновациите в ЕС във връзка с изменението на климата, както и тези, свързани със селскостопанския сектор. Изменението на климата бе посочено като приоритетна област от Постоянния комитет за изследвания в селското стопанство (SCAR), съгласно който има значително разминаване в усилията за координиране на научноизследователската дейност на европейско равнище. Бе сформирана работна група на националните ръководители на програми, която да разгледа влиянието на изменението на климата върху селското стопанство и възможностите за подходяща адаптация на селското стопанство към тези промени и тяхното смекчаване.

Освен това, като се има предвид, че селските райони са изложени на повече рискове, свързани с изменението на климата, и че голяма част от тях се характеризират с икономическа многофункционалност, важно е цялостно разбиране на въздействията от изменението на климата върху икономиките на селските райони. По този начин може да бъде разширена социално-икономическата научна дейност във връзка с климатичните предизвикателства и тяхното въздействие върху устойчивото развитие на селските райони.

Климатичните предизвикателства поставят отново акцент върху необходимостта от непрекъсната научноизследователска дейност в областта на селското стопанство на национално ниво и на ниво ЕС, например във връзка с развитието на култури, сортове и стада, които ще бъдат по-добре приспособени към бъдещите условия. Смекчаването на изменението на климата трябва също да бъде подпомагано от научни изследвания за разработване на нови подходящи и достъпни технологии и иновации. Предстоящата междинна оценка на 7-та рамкова програма за научни изследвания дава възможност за преразглеждане на баланса между приоритетните теми, като поставят в този контекст въпроса за подпомагане на научноизследователската дейност в областта на изменението на климата и селското стопанство.

Едно от ключовите предизвикателства е съчетаването на откритията на физическите и агрономичните науки с местните знания на земеделските стопани, с цел да бъдат разработени солидни стратегии за адаптация, които да могат да сведат до минимум отрицателните въздействия от изменението на климата, предвиждани в различните климатични и социално-икономически сценарии. Системата за селскостопански консултации може да се окаже важен инструмент за тази цел.

От не по-малко значение е повишаването на способността на регионалните институции да си служат с подходящите инструменти за справяне с климатичните промени. Партньорството между национални и регионални научни институти, консултантски служби и социални партньори в селското стопанство, както и създаването на регионална мрежа за разпространяване на информация сред земеделските общности ще спомогнат за разработване на адекватни и обособени по места стратегии.

5.8. Разработване на показатели за уязвимост

Може да се разгледа възможността за разработване на специфични показатели за селското стопанство, като например показател за способност за адаптация и уязвимост. Определянето на уязвимостта следва да бъде извършвано на малък териториален мащаб, въз основа на сегашната чувствителност към климатичните колебания и

² COM(2008) 862 „Към последователна стратегия за европейска научноизследователска програма за селското стопанство“.

рискове от природни бедствия, както и на сценарии за промени в метеорологичните тенденции. Съставянето на показател за уязвимост, включително показател за способността за адаптация, ще изисква подход на много равнища, който да съчетава климатични, екологични и социално-икономически фактори.

6. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Изменението на климата ще наложи необходимостта от адаптация на земеделските стопани, като същевременно от тях ще се изисква да намалят емисиите на парникови газове от селското стопанство и да подобрят екологичните показатели на селското стопанство. Планирането на напредничави и всеобхватни действия в отговор на изменението на климата е необходимо за поддържане на издръжливостта и конкурентоспособността на селското стопанство на ЕС, така че то да продължи да играе ролята си на производител на висококачествени храни и екологични и ландшафтни услуги и да продължи да подпомага устойчивото развитие на селските райони на ЕС. Изменението на климата поставя допълнителен акцент върху предизвикателството, свързано с продоволственото обезпечаване.

Адаптацията е процес, който ще продължи във времето и трябва да се развива през идните десетилетия, следвайки климатичните тенденции и възползвайки се от нарастващата база от познания и практически опит. В хода на този процес е важно земеделската общност да бъде включена в по-голяма степен в обсъждането на нуждите от адаптация и в споделянето на добри практики, тъй като промените на ниво земеделско стопанство са съществена част от процеса на адаптация.

Във връзка с прегледа на Общата селскостопанска политика след 2013 г. трябва да бъде разгледана нуждата за осигуряване на благоприятни условия за адаптация на селското стопанство и селските райони. За резултатната адаптация и въвеждането на нови технологии, които способстват както за смекчаване на изменението на климата, така и за дългосрочната жизнеспособност на селското стопанство, ще бъдат необходими инвестиции и планови мерки, които надхвърлят възможностите на отделните земеделски стопанства. В подпомагането и улесняването на политиките за адаптация към изменението на климата ще играят роля и публичните органи.